

ORTA ÇAĞ BATI KAYNAKLARINA GÖRE SELAHADDİN EYYÛBİ SALAH AD-DIN AL-AYYUBI ACCORDING TO THE MEDIEVAL WESTERN RESOURCES

Yusuf POLAT*

Öz

Selahaddin Eyyûbi, Batıda bilinen adıyla “Saladin” elde ettiği askeri başarılar ve sahip olduğu kişiliği ile Haçlı Seferleri tarihinin en meşhur karakteridir. O, elde ettiği askeri başarıları ile Haçlıların ilerleyişini durdurmuş, dağınık haldeki Müslümanları bir çatı altında toplayarak güçlü bir devlet kurmuştur. Sahip olduğu olağanüstü kişiliği ile de çağının hem İslam hem de Hristiyan dünyası tarafından hayranlık derecesinde saygı duyulan bir figür olmuştur. Selahaddin, ölümünden kısa süre sonra İslam dünyasında unutulmaya yüz tutsa da onun adı Batı’da yaşamaya devam etmiştir. Batıdaki Selahaddin algısı zamanla tarihsel gerçeklerden kopmuş ve yerini güçlü bir efsanevi karaktere bırakmıştır. Bu çalışmada dönemin Batılı kaynaklardaki Selahaddin Eyyûbi imajı ve bu imajın dönüşümü incelenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Selahaddin Eyyûbi, Haçlı Seferleri, Kudüs, Kronikler, Efsaneler.

Abstract

Salah ad-Din al-Ayyubi, known in the West as “Saladin”, is the most famous figure of the history of the Crusades with his military successes and the personality he possesses. He stopped the advance of the Crusades with his military achievements and he built a strong state by gathering scattered Muslims under a single roof. With his extraordinary personality, Saladin has become a respected figure in admiration of his age both by the Islamic World and by the Christian World. Although Saladin has been forgotten in the Islamic World short after his death, his fame continued to live in the Christian West. Saladin's perception in the West had gradually broken away from historical facts and gave place to a strong legendary powerful character. In this study, the image of Saladin in Western sources of his age and the transformation of this image are examined.

Keywords: Saladin, Crusades, Jerusalem, Chronicles, Legends.

Giriş

Selahaddin ismi, İslam dünyasında, Hristiyan düşmana karşı Müslümanları birleştiren ve İslam topraklarının müdafisi ve muhafızı olan lider bir komutanı akla getirmektedir. Selahaddin, Suriye ve Mısır’ın Sultanı, Eyyûbi Devleti’nin kurucusu olup Haçlılara karşı Müslüman ordusu ile birlikte devletin sınırlarını, Mısır, Suriye, Mezopotamya, Hicaz Yemen ve Kuzey Afrika’ya kadar genişleten büyük bir kumandan olarak tarihe geçmiştir. Onun öncülüğündeki Müslümanlar, Haçlıları Hittin Savaşı’nda (1187) yenmiş, akabinde 88 yıl boyunca Haçlı egemenliği altında bulunan Kudüs’ü tekrar İslam topraklarına katmışlardır. Farklı mezhep ve yapıları bölünmüş Müslümanları aynı çatı altında toplayan Selahaddin, İslam dünyası için önemli bir figür olmuştur.

Tarihi Selahaddin, Haçlılara karşı üstün başarılar elde eden bir komutan ve kurduğu Eyyûbi Devleti’nin sınırlarını kısa sürede genişleten güçlü bir hükümdardır. Selahaddin, 1193 yılında ölünce Arap dünyasında kısa zamanda unutulmaya başlandığı halde onun adı Batı’da merhametli bir insan, kahraman bir şövalye ve ideal bir lider olduğunu belirten birçok efsaneye konu olmuştur. 13. Yüzyılda yayılmaya başlayan bu efsanelerdeki Selahaddin aslında Avrupalı asillerin sahip olmak istediği karakterin simgesiydi. Batı’da Haçlı kroniklerine dayanan tarihi Selahaddin karakteri, zamanla tarihsel karakterinin yerine bir efsane kahramanına dönüşmüştür.

1. Selahaddin Eyyûbi

Selahaddin Yusuf bin Eyyûb, Batı’da bilinen adıyla “Saladin” (1138 - 1193), tarihsel bir kişilik olarak, Kudüs şehrini Haçlılardan geri alan (1187) ve ardından Üçüncü Haçlı Seferi’ni (1192) bozguna uğratan, Müslümanların birleştiricisi ve hükümdarı olarak bilinir. Hittin Savaşı’ndaki zaferi (1187), Haçlı işgali altındaki Levant’ın¹ kurtarılmasının başlangıcı olmuş, kurduğu hanedanlık olan Eyyûbiler,

*Arş. Gör., Ondokuz Mayıs Üniversitesi Tarih Eğitimi Anabilim Dalı, yusuf.polat@omu.edu.tr

¹ Avrupa literatüründe 10. yüzyıldan başlayarak Akdeniz’in doğu kıyılarındaki ülkelere verilen ad. (Turan, Şerafettin (2003). Levant. *DİA*, c.XXVII, s.145-147, İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.) Levant (yükselme) kökünden türemiş olan bu isim, güneşin yükseldiği doğduğu toprakları ifade eder. Haçlılar, Levant’da; Trablus, Tartus, Sur, Beyrut, Saida, Akka, Kayserya, Arsuf, Yafa ve Askalan şehirlerine sahipti.

ölümünden sonra yarım asırdan fazla bir süre Mısır, Levant ve Suriye'ye hükmetmeye devam etmiştir. Selahaddin öldükten sonra Arap ve İslam dünyasında unutulmaya başlandı. O, sadece tarihin uzun serüveninde iktidarı ele geçirmiş bir sultan olarak anıldı. Selahaddin'in tarihi yazılmaya devam edildi fakat kendisine çok özel bir konum verilmedi. Ancak bu durum modern dönemde değişmeye başladı. Özellikle milliyetçi akımların etkisiyle Arap ülkelerinde Selahaddin'e olan ilgi artmaya başladı ve bu ilgi Batı'nın Ortadoğu'ya müdahalesi ile daha da arttı. Çünkü Selahaddin artık Arap ulusal direnişinin bir sembolü haline gelmişti (Gruber ve Haugbolle, 2013: 74).

2. Orta Çağ Batı Kaynaklarında Selahaddin Eyyûbi

Selahaddin, Batılı kaynaklarda ilk olarak sıradan bir Arap vahşisi, pagan bir şeytan, Tanrının gazabı², Hristiyan kanını dökmekten haz alan bir canı olarak görülmesine rağmen batının bu imgelemi Selahaddin'in cesareti, cömertliği, yardımseverliği, halkına ve düşmana gösterdiği muameleden dolayı değişmeye başladı (Setton, Hazard ve Zacour, 1989:76). Selahaddin dönemin Haçlı kroniklerinde şövalyelik prensiplerinin en meşhur örneklerinden biri olarak yer almış ve ismi zamanla Batı'da bir efsane haline gelmiştir. Selahaddin'in ölümünden sonra Haçlı kroniklerine ve dönemin Batılı tarihlerine dayanan gerçekler yerini çok sayıda efsaneye bıraktı. Bu efsaneler 13. yüzyıl boyunca yayılmaya devam etti. Bu çalışmada dönemin Haçlı kroniklerinde ve Batı kaynaklarında Selahaddin Eyyûbi'nin ne şekilde ele alındığını incelenmiştir.

2.1. Papa VIII. Gregor ve Audita Tremendi

1187 yılının sonbaharında, Selahaddin'nin Hittin'de Haçlıları yendiği haberi Avrupa'ya ulaştığında insanlar derin bir şok geçirdi. Söylentiye göre yaşlı ve zayıf Papa III. Urbanus, olanları duyunca kederinden öldü. Halefi olan Papa VIII. Gregory, 29 Ekim 1187'de "*Audita Tremendi*" (Korkunç Duyum, Haber) adında bir kararname (*bull*) yayınlarak Kutsal Topraklara yeni bir Haçlı Seferi çağrısında bulundu. Audita Tremendi'de Papa, Hittin Savaşı'nın dehşetlerinin detaylarını ve Müslümanların işlediği acımasızlıkları ayrıntılı bir şekilde tarif ediyordu. Hittin'deki bu olay felaket olarak algılanıp, bunun bütün Hristiyanların yas tutması için büyük bir neden olduğu, Levant'ın şiddetli ve korkunç bir ceza ile cezalandırıldığı ve Müslümanların, Kutsal yerlere küfreden vahşi barbarlar olduğu tasvir ediyordu (Asbridge, 2010: 396). Bu kararnamede, kötülük Selahaddin'in şahsında kişiselleştiriliyor, metinde Selahaddin ismi özellikle anılıyor ve şeytanla işbirliği yaptığından bahsediliyordu³ (Gregory VIII, 1727: 49). Kararnamede Papa, Selahaddin'i şeytandan ilham alan bir canı, Müslümanları da Hristiyan kanına susamış paganlar olarak tasvir ediyordu. Papa, Tanrı'nın Latinleri, işlemiş olduğu günahlardan dolayı cezalandırdığını, sadece Levant'daki Haçlıların değil Avrupa'daki Hristiyanların da günahkâr olduğunu ve herkesin dindarlıkla tövbe ettikten sonra yönünü düşmanın hainliğine ve kötülüğüne çevirmesi gerektiğini bildiriyordu. Ayrıca Kutsal Topraklara sefere gidenlerin yasal kovuşturmadan⁴ (Gregory VIII, 1727: 49) ve borçlardan muaf olacakları⁵, mallarının ve ailelerinin kilisenin koruması altında olacağı⁶ ve öldükten sonra ebedi hayata kavuşacakları vadeliyordu⁷ (Gregory VIII, 1727: 49).

2.2. Sur Başpiskoposu Guillelmus'un "Historia Rerum in Partibus Transmarinis Gestarum" Adlı Kroniği

Tyre (Sur) Başpiskoposu Guillelmus'un⁸ "Historia Rerum in Partibus Transmarinis Gestarum (Denizin Ötesinde Yapılan İşlerin Tarihi)" adlı eseri Haçlı Seferleri tarihinin en önemli kroniklerindedir⁹.

² Papa VIII. Gregory, Audita Tremendi, adıyla 1187 yılında yayınladığı kararnamede (*bull*) Haçlıların Hittin'deki mağlubiyetinin sebebinin Hristiyanların işlemiş olduğu günahlar olduğunu ve bu yüzden Selahaddin'in elinden cezalandırılmakta olduklarını iddia etmektedir. (Gregory VIII. (1727). "*Audita Tremendi*" Magnum Bullarium Romanum a Beato Leone Magno usque ad S.D.N. Benedictum XIII: opus absolutissimum, Vol. I, Luxemburg: Laertii Cherubini. s.49)

³ *Ex occasione quippe dissensionis quae malitiâ hominum nuper in terra ex suggestione diaboli facta est, accessit Saladinus cum inultitudine armorum ad partes illas...* "Son zamanlarda şeytanın teşvikiyle insanların kötülüğü sonucu ülkede çıkarılan anlaşmazlık fırsatı sayesinde Selahaddin kalabalık ordusu ile Kutsal Topraklara girdi".

⁴ *...et nullam de his quae in susceptione crucis quiete possederunt, donec de ipsorum reditu vel obitu certissime cognoscatur, sustineant quaestionem, sed bona eorum integra interim maneant et quieta.*

⁵ *Ad dandas quoque usuras, si tenentur alicui, non cogantur.*

⁶ *Bona quoque ipsorum, ex quo crucem acceperint, cum suis familiis, subsanctae Romanae Ecclesiae...*

⁷ *Eis autem, qui corde contrito et humiliato spiritu itineris huius laborem assumpserint et in poenitentia peccatorum et fide recta deoesserint, plenam suorum criminum indulgentiam et vitam pollicemur aeternam.*

⁸ 1130 yılında Kudüs'te doğan Guillelmus, yaklaşık 20 yıl Fransa ve İtalya'da bağımsız bilimler, hukuk ve ilahiyat eğitimi aldı. 1160'ta Kudüs'e dönen Guillelmus 1167 yılında Sur baş diyakozu seçildi. 1175 yılında Sur piskoposluğuna atandı. Emekli olunca Roma'ya gitti ve ölene kadar orada yaşadı. Guillelmus, Latince, Yunanca ve Arapça biliyordu. (<https://www.britannica.com/biography/William-of-Tyre> (erişim tarihi: 17.12.2017))

⁹Bu eserin 16-17 ve 18. Kitaplarını Ergin Ayan Türkçeye çevirmiştir. Guillelmus, Archiepiscopus Tyrensis, *Historia Rerum Gestarum in Partibus Transmarinis* (1174-1190)

Guillelmus, bu eseri 1170-1184 yılları arasında kaleme almıştır. 23 ciltten mürekkep olan bu eser, Hz. Ömer'in Suriye'yi fethi ile başlayıp 1184 yılının ilk dönemine kadar geçen olayları ihtiva etmektedir. Bu eserde Guillelmus, Selahaddin hakkında genel itibariyle müspet tanımlamalar yapar, onun Latinlerle yaptığı savaşları anlatırken hakkında; "en korkunç düşman"¹⁰ (Guillelmus, 1174-1190, XXI: 821), "başarılarıyla büyüttüğü küstah bir kibir sahibi"¹¹ gibi olumsuz ifadeler kullanmaktadır (Guillelmus, 1174-1190, XXI: 846). Guillelmus, Selahaddin'den bahsederken onun, keskin bir zekâ sahibi bir adam olduğunu; savaşta hünerli, olağanüstü bir cömertliğe sahip olduğunu belirtmektedir¹² (Guillelmus, 1174-1190, XX: 789). Ona göre "mütevazı geçmişinin ve alçakgönüllü konumun adamı"¹³ (Guillelmus, 1174-1190, XXI: 821), talih ona cömertçe gülümsediği için krallıkları¹⁴ kontrolü altında tutan Selahaddin, her şeyde güçlü bir lider rolünü oynayan, yorulmaz bir enerjiye sahip bir adam¹⁵"dır. (Guillelmus, 1174-1190, XXII: 878). Yine yazar, Selahaddin'in cömertliğinden bahsederken Mısır'ın yeni sultanının ülkenin zenginliklerine, devlet hazinesine ve halife ailesinin tüm mal varlığına el koyduğunu ifade eder. Fakat aşırı cömertliği nedeniyle her şeyi askerlerine verdiğinden birkaç gün içinde tüm hazinesi boşalmış ve borç para almak zorunda kalmıştır. Böylece kendisini ağır borçların altına sokmuştur demektedir (Guillelmus, 1174-1190, XX: 789).

Guillelmus, Selahaddin'in politikasından bahsederken aslında Selahaddin'in adet olan bağlılığını bildirmek üzere üstü olan halifenin (Fatımi Halifesi El-Adid) yanına gittiğinde yönetim anlayışının emarelerini gösterdiğini dile getirmektedir. Guillelmus'a göre, Selahaddin, halifenin huzuruna geldiğinde onu elindeki sopayla yere sermiş ve döverek öldürmüştür¹⁶. Sonrasında halifenin tüm çocuklarını kılıçtan geçirmiş ki hiçbir amire boyun eğmek zorunda kalmayıp hem sultan hem de halife olarak hüküm sürebilsin. Selahaddin, Mısır halkı Türklerden nefret ettiğinden, halifeyi ziyarete gittiği bir seferinde halifenin kendisinin boğazının kestirilmesi emrini verebileceğinden korkuyordu. Bu yüzden halifenin kendisine yönelik tasarılarını öngörmüş; halifenin Selahaddin'e yapmayı niyetlendiği şeyi, Selahaddin, kendisinden böyle bir hamleyi beklemeyen halifeye yapmıştır.

Guillelmus zamanında Selahaddin, Hristiyanlar için ciddi bir tehdit oluşturuyordu. Hristiyanlar ise direnişlerini devam ettirecek kaynaklardan yoksundular. Guillelmus, Selahaddin'in Suriye ve Mısır'da iktidarını güçlendirmesi üzerine "Düşman Hristiyanlar karşısında neden daha üstün hale geldi?" sorusunu sormakta ve bu soruya üç cevap vermektedir: Birincisi; mevcut neslin öncekilerin inancından yoksun olduğunu ve işlenen günahlardan dolayı Tanrının öfkesinin rahmetinin önüne geçtiğidir. İkincisi; öncekilerin dini gayretine sahip olmayan mevcut neslin gevşek bir askerî eğitim alarak yetiştiği, üçüncüsü ise; Müslümanların artık eskisinden daha güçlü bir şekilde birlik olduğudur (Guillelmus, 1174-1190, XXI: 820). O, Selahaddin tehlikesini önceden görmüş ve şöyle yazmıştır: "Selahaddin her zaman aktif ve uyanık; bütün kalbiyle adının görkemini artırmak ve krallığının sınırlarını genişletmek istiyor"¹⁷ (Guillelmus, 1174-1190, XXII: 870). Hepimizin arzusu şudur ki; kazanmış olduğu zaferlerle hirsinin zirvesine doğru ilerleyen bu ihtişamlı adamı durdurmak için her türlü çaba sarf edilmelidir. Genel kanımız, O giderek daha güçlü bir hale geldiğinden bize karşı en korkunç düşmanımız¹⁸ olduğunu kanıtlayabilir¹⁹" (Guillelmus, 1174-1190, XXI: 820). Guillelmus'un ölümünden kısa bir süre sonra Hristiyanların 4 Temmuz 1187'de Hittin Savaşıyla Selahaddin'e yenilmesi ve akabinde Latin Krallığının çökmesiyle korkuları gerçeğe dönüşmüştür.

2.3. Historia de Expeditione Friderici Imperatoris (İmparator Frederik'in Seferi Tarihi)

Dönemin önemli kroniklerinden biri olan bu eser muhtemelen 1200 veya öncesinde tamamlanmıştır. Bu eserin iki nüshası günümüze kadar gelebilmiştir. Birinci nüsha Avusturya'daki St Lamprecht Benedikten manastrında yaklaşık 1200'de yazılmış diğeri ise Bohemya'daki Mühlhausen manastrında muhtemelen

http://www.documentacatholicaomnia.eu/04z/z_11741190_Guillelmus_Tyrensis_Archiepiscopus_Historia_Rerum_Gestarum_in_Pa_rtibus_Transmarinis_MLT.pdf.html (Erişim tarihi: 18.12.2017)

¹⁰hostis noster immanissimus Salahadinus...

¹¹ dextris eventibus et prospera fortuna, in tantam est elatus superbiam

¹² ... vir acris ingenii, armis strenuus et supra modum liberalis

¹³ Salahadinus, de quae saepius mentionem fecimus, vir genere quidem humilis, extremae conditionis homo, secunda nimis aridente fortuna, possidet...

¹⁴ "Düşman Neden Hristiyanlar Karşısında Giderek Daha da Güçleniyor?" başlıklı bölümde bahsettiği krallıklar Mısır ve çevresindeki yerler ile Latin Haçlı krallıklarıdır.

¹⁵ Interea vir impiger, et per omnia strenuum principem agens, Salahadinus

¹⁶ Guillelmus'un Halifenin ölümü ile alakalı verdiği bu bilgiyi diğer kaynaklar tarafından desteklenmemektedir. Halife 1171'de eceliyle ölmüştür. (Bahaaddin bin Şeddad (2015). *Selahaddin-i Eyyubi: "En-Nevadir" üs-Sultaniyye ve El-Mahasin'ül Yusüfiyye = Yusuf'un İyilikleri ve Sultan'ın Nadireleri*. çeviren: Mehmet Selim Bilge, Diyarbakır: Lis Yayınları, s.83.)

¹⁷ Salahadinus interea, sicut erat vir vigilantissimus et toto mentis ardore ad dilatandam nominis sui gloriam et regni incrementum anhelabat.

¹⁸ Placuit igitur, ut praemisimus, omnibus qui aderant, quod huic viro tam magnifico, et ita per successus continuos ad supremum culmen acceleranti, modis omnibus resisteretur; ne cum amplius posset, in nos durior insurgeret adversarius.

¹⁹ Piskopos Guillelmus, Selahaddin daha Hittin Zaferini kazanmamış ve Kudüs'ü ele geçirmemişken onun gelecekte amansız bir Haçlı düşmanı olduğunu öngörebilmiştir.

1221 yılından önce yazılmış olan nüshadır (Loud, 2010: 1). Eser, Selahaddin'in Hittin ve akabinde Kutsal Toprakları fethini anlatan iki mektupla başlıyor. İmparator Frederick Barbarossa'nın²⁰ sefer hazırlıkları, İstanbul'dan güvenli geçiş için Bizans İmparatoru ile diplomatik ilişkileri ve seferin kendisi ile devam ediyor. Eser, ordunun Anadolu'dan geçerken çektiği sıkıntılardan ve Türk tacizlerinden bahsetmektedir. Bu da seferin canlı tanıklarından birisi tarafından bu eserin kaleme alındığını göstermektedir. Eserde Haçlıların Bizans topraklarından geçerken düşmanlıkla karşılandığını, Rum İmparator'un (II.Isaac) o güne kadar duyulmamış bir kötülükle Kutsal Haç'ın ve Hristiyanlığın ordusunda bulunan Münster Piskoposu ve arkadaşlarını aşağılayarak hapsedtiğini bunu da sırf haçın ve Hristiyanlığın düşmanı olan Sarasin²¹ Selahaddin'in gözüne girmek ve onunla müttefik olmak uğruna yaptığı belirtilmektedir. Bundan dolayı da tüm ordunun hiddetlenip Bizans topraklarını yağmalayıp yaktığı yazılmaktadır. Eserde ayrıca Selahaddin'in dinsiz²², bir pagan kralı²³, Kutsal Haçın kirleticisi ve tüm Hristiyanların düşmanı olduğu belirtilmektedir (Loud, 2010: 35)

2.4. Itinerarium Peregrinorum et Gesta Regis Ricardi (Kral Richard'ın Hac Yolculuğu ve Olayları)

13. yüzyılın başlarında yazılan bu eser, I. Richard'ın (Aslan Yürekli Richard) III. Haçlı Seferi (1187-92) sırasındaki kahramanlıklarına odaklanmaktadır. Eser, Kudüs'ün Selahaddin tarafından ele geçirilmesi, Avrupalı Haçlıların Doğu'ya olan yolculukları ve uzun süren Akka kuşatmasının ayrıntılarıyla başlayıp. Kudüs'ü alamayan Aslan Yürekli Richard'ın mahzun fakat onurlu geri dönüşü ile de sona ermektedir. Birçok versiyonu olan bu anonim eser, III. Haçlı Seferinin çağdaşı olan en kapsamlı anlatımdır. Olayların çoğu, görgü tanığı kaynaklardan elde edilmiş, canlı ve renkli bir biçimde yazıya aktarılmıştır.

Eserde Kudüs'ün düşmesi ve Haçlıların mağlup edilmesinin sebebi olarak yine önceki kaynaklarda da gördüğümüz üzere Hristiyanların günahları, ahlaksızlıkları ve bozuklukları gösterilmiştir. Bundan dolayı İsa, doğduğu ve çile çektiği toprakların ahlaksızlık çukuruna battığını görünce öfkesini ortaya koymak ve dik kafalı insanları cezalandırmak için gazabının sopası olan Selahaddin'in elinden acı çekmelerine kayıtsız kaldı. Böylece o, Kutsal Toprakların kendi kanunlarına saygısı kalmayan halkının elinde kalmasından ziyade paganların ayinlerine alet olmasını yeğledi²⁴.

Gelecek çağların Hristiyanlığa zorbalık yapan bu insanı (Selahaddin) tanınması gerektiğine inanan yazar, Selahaddin'in ne soylu ne de alt tabakadaki bir aileden geldiğini ifade eder. Yazara göre Selahaddin, Nureddin öldükten sonra servetini ele geçirmek için onun dul karısıyla evlenmiş²⁵, servet hırsı ve talihin yardımı ile gücünü arttırmayı başarmıştır. Selahaddin'in başarısını talihine bağlayan yazar, talihin tanımını da; "Talih öyle bir şeydir ki zengini fakir, yükseği alçak, lordu köylü yapmaya muktedirdir"²⁶ şeklinde yapar (Stubbs, 1864: 10). Eserde Selahaddin'i kötülemek veyahut aşağılamak amacıyla gerçeğe aykırı beyanatlarda bulunan yazara göre Selahaddin, hükmü genelevler arasında, mekânı taverna (meyhane) ve meşgalesi zar atmak olan bir fahişe patronudur. Bir anda yükselip hükümdarlar arasına oturmuş hatta hükümdarlardan da daha yüce bir konuma gelmiştir. Mısır tahtına oturarak, Şam topraklarına boyun eğdirmiş, Cezire topraklarını işgal etmiş ve egemenliğini Batı Hindistan'a kadar taşımıştır²⁷ (Stubbs, 1864: 10-11). Etrafındaki krallıklara ya silah ile ya da hile ile boyun eğdirmiş, birçok tacı bir araya getirip tek bir hükümdarlık oluşturmuş ve kendisine birçok hükümdarın gücünü atfetmiştir. Selahaddin'i asla hırsı bitmeyen bir tiran olarak görmüş, toprak aldıkça daha fazla açgözlülükle tüm gücüyle İsa'nın mirası olan toprakları ele geçirmek için çabalayan bir zalim olarak betimlemiştir²⁸ (Stubbs, 1864: 11).

3. Gerçekten Efsaneyle Batı'da Selahaddin Romantizmi

²⁰ Frederick I (Barbarossa), Hohenstaufen hanedanlığından olup Kutsal Roma-Cermen İmparatoru idi. Seleflerinin zayıflatmış olduğu yönetimi tekrar sağlamıştırdığından dolayı Orta Çağın en büyük Alman imparatoru olarak görülür. Topraklarını genişletmek amacıyla Papalık ve Kuzey İtalya Şehir Devletleri ile çetin mücadelelere girmiştir. Frederick, III. Haçlı Seferine katıldığında 65 yaşını geçmişti. (Sebetic, Brian, *Frederick I Barbarossa and Political Legitimacy*, college.wfu.edu/history/wp-content/uploads/Poster-Barbarossa-Brian-Sebetic.pdf (Erişim tarihi: 28.11.2017)

²¹ Batılılar tarafından Arapları ve genel olarak Müslümanları tanımlamak amacıyla genelde Saracen tabiri, Grekçe kaynaklarda Sarakenos, Latince kaynaklarında ise Saracenus olarak kullanılmıştır. (Tomar, Cengiz (2009) "Sarasinler", *DİA*, c.XXXVI, s.116-117, İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları)

²² ...nefandus Saladinus... (Dobrowsky, 1827: 5)

²³ Et ecce Saladinus rex paganus... (Dobrowsky, 1827: 2)

²⁴ *Itinerarium Regis Ricardi: Richard of Holy Trinity: Itinerary of Richard I and Others to the Holy Land* (2001). Anonim Tercüme, Cambridge: Parentheses, s.4.

²⁵ Bahsedilen kadın, İsmetüddin Âmine Hatun'dur.

²⁶ *Haec fortunae ludentis potentia, has rerum vicissitudines voluit; quae de paupere divitem, de humili sublimem, de servo suscitavit dominantem.*

²⁷ *leno ille, eius regnum in prostibulis, militia in tabernis, studium in aleis et allis, subito sublimatur; sedet cum principibus immo maior principibus; et solium gloriae tenens. Aegyptiis imperat, Damascenos subdat, terram Roasiae cum terra Gesire occupat, et intima ceterioris Indiae penetrat regnaturus.*

²⁸ *Nec his contenta tyrani cupiditas, quo plura possidet, ad plura incenditur, et haereditatem Domini tatis viribus occupare conatur.*

Selahaddin ölümünden sonra onun hakkında olumlu bir bakış açısı ile yazan Batılı yazarlar bir paradoks ile karşı karşıya kaldılar: Nasıl olur da Hristiyan olmayan biri, asalet, cömertlik, cesaret, alicenaplık ve şövalyelik gibi erdemleri kendisinde birleştirebilirdi? Bu paradoksu aşmak için "Selahaddin" imajını onun Hristiyan olmayan yapısı ile bağdaştırmak zorunda kaldılar. Bunu yapmak için de Selahaddin'in hayatı hakkında bir dizi uydurma hikâyeler ürettiler. Böylelikle Hristiyan yazarlar Selahaddin'i Batı standartlarında bir şövalyelik kahramanı olarak gösteren edebî bir kavram geliştirdiler. Böylece Selahaddin'in Batılı hafızalardaki yeri oluşturuldu. Hristiyan yazarlar, Selahaddin sembolünü kendi değerleri olarak düşündükleri; cesaret, cömertlik şövalyelik ve alicenaplık gibi değerleri yüceltmek için kullandılar.

Yukarıda bahsedilen nedenlerden dolayı Selahaddin'in hayatına birçok efsanevî hikâye eklenmiştir. Bu efsaneleri iki gruba ayırabiliriz; Şövalyelik efsaneleri ve Hristiyanlık efsaneleri. Bu efsanelerden en yaygın olanları Selahaddin imajının şövalyelik²⁹ ideali olarak betimlendiği efsanelerdir. Selahaddin'in şövalyelik eğilimlerini savunan ilk ve en önemli örnek 1220'de yazılan Fransızca anonim bir şiir olan *L'Ordene de Chevalerie*'dir (Lane-Poole, 1898: 389). Altyapısı Haçlı Seferleri olan bu şiir, aslında şövalye ve şövalyenin toplumdaki üstün ahlakını ve rolünü göstermek ve bu figürleri idealize etmek için yazılmıştır. Şiire göre Selahaddin, savaşta ele geçirilen Taberiye'li Hugh'u³⁰, serbest bırakmak için iki seçenek sunar; ya fahiş bir fidye verecek ya da nasıl şövalye olduğunu öğretecektir. İkinci seçeneği seçen Hugh, şövalyelik kurallarını adım adım öğretmiştir. Böylece Selahaddin, adaletin ve sadakatin ayrılmazlığını ve şövalyenin görevi olan savunmasızları ezenlerden korumayı çağrıştıran iki ağızlı bir kılıçla kuşanmıştır (Lieberman, 2015: 391-423). Şiir, genel olarak Selahaddin'e bir övgü tonundadır ve ana tema onun asil bir kâfir olduğu yönündedir. Böylelikle Selahaddin'in İslami yapısı kabul edilmektedir. Sonraki efsanelerde Selahaddin'in İslam'a olan bağlılığı evrilerek önce Hristiyanlığa karşı hayranlığa daha sonra da Hristiyan bir kimliğe dönüşecektir (David, 2017: 45).

Orta Çağ Fransız literatürü Selahaddin hikâyeleri konusunda oldukça zengindir. Bunlardan biri de "*Récits d'un ménestrel de Reims*"(Reimsli bir Ozanın Öyküleri)dir. 1260 yılında adı bilinmeyen bir halk ozanı tarafından yazılan bu eser, 1180-1260 yılları arasında İngiltere, Fransa ve Kutsal Topraklardaki önemli olaylar ve şahsiyetler hakkında yazılan kırk dört hikâyecikten oluşmaktadır (Tappan, 1964: 4). Eserde yer alan hikâyelerden birinde Kudüs Kraliçesi Sibylla, kocası Guy de Lusignan'a³¹ taç giydirip Kral ilan eder fakat Kudüs'ün soyluları ve Trablus Kontu Raymond bu durumdan hoşnut kalmazlar. Kendi aralarında bir toplantı yapıp yeni krala karşı bir komplo kurmaya karar verirler. Selahaddin ile gizli bir görüşme yapıp toprakları ona teslim etmeyi teklif ederler. Selahaddin teklifi kabul eder ve herkesin kendi dini üzerine yemin etmesini ve birbirinin kanını içerek dostluk ve birlik için söz vermesini ister. İstek yerine getirilir ve komplo kurulur. Hittin Savaşında ordular karşı karşıya gelince Selahaddin, "Ey Trablus Kontu yeminini tut!" diye bağırır. Bunu duyan Raymond ve diğer soylular Selahaddin'in sancağını selamlayarak savaştan çekilirler. Böylece kral Guy de Lusignan mağlup olur ve esir alınarak "Babilon" hapisanesine götürülür. Fakat Selahaddin, hainleri ve ihanetlerini küçümseyerek kralın talihine acır. "*Senin lordların altınını ve gümüşümü alıp sana ihanet ettiler. Çok iyi biliyorum ki sen, iyi ve cesur bir şövalyesin ve ben de sana at, erzak, silahları ile beraber yirmi şövalye vereceğim*" diyerek onu serbest bırakır(Lane-Poole, 1898: 383). Gerçeklikten uzak olan öyküde³² yazar Selahaddin'den bahsederken gayet olumlu ifadeler kullanmış, bilge ve cömert bir adam olduğundan bahsetmiştir. Burada Selahaddin ve Kudüs Kralı Guy şövalyelik erdemleri olarak bir araya getirilmiş iki karakterdir. Eserde genel kanunun aksine Guy iyi, erdemli ve şövalye bir adam olarak yansıtılır. Hâlbuki o, diğer tarihçilere göre "*Kutsal Toprakları Kaybeden Adam*"dır³³.

Aynı eserde yer alan başka bir öyküde Selahaddin'in dindarlığına ve alçak gönüllülüğüne vurgu yapılır. Öyküye göre Selahaddin, bir hizmetkârını mızrağının ucuna bir parça bez takarak ülkesinin tüm şehirlerine gönderir. Hizmetkâr, şehir meydanlarında durarak mızrağın ucundaki bezi gösterip: "*Duyduk, duymadık demeyin! Kudüs'ü fetheden; hazinesinde altınlar, mücevherler bulunan Sultan Selahaddin mezarına amelleri dışında sadece şu kefen bezini götürebilecektir*" diye duyuru yapar (Lane-Poole, 1898: 387).

²⁹Şövalyeliği basitçe tarif etmek gerekirse; Orta Çağ Avrupa'sının soylu ve askeri sınıfının davranışlarını belirleyen kurallardır. Bu kurallar; saray adabı, savaş sanatı, edep, nezaket hatta romantizm de dâhil olmak üzere soylu kesime ait kavramların tümünü içeren davranışlardır. Şövalyelik savaş meydanında çarpışmaktan ziyade erdem ve asaleti tarif eden daha çok soyut bir kavramdır.

³⁰ Taberiye'li Hugh, (Hugh of Tiberias) Trablus Haçlı Kont'u ve Tiberia Lordu Raymond'un oğludur.

³¹Kudüs Krallı Guy de Lusignan (1129-1194) Selahaddin'e karşı Hittin Savaşını ve akabinde Kudüs'ü kaybetmesinden dolayı hakkında genelde olumsuz yönde bir kanı vardır.

³² Hittin Savaşı'nda Selahaddin'e esir düşen Guy de Lusignan, gerçekte fidye karşılığı serbest bırakılmıştır.

³³ Sur'lu Guillelmus, kroniğinde onun hakkında: "Büyük sorumluluk yükünün ağırlığını kaldıracak kudrette ve krallığın işlerini yürütmek yeterlilikte değil" ifadesini kullanmaktadır (Guillelmus, 1174-1190, XXI: 842).

Şövalyelik hikâyelerinde erdemli bir “öteki” olan Selahaddin, zamanla Hristiyanlığa sempati duyan hatta vaftiz olup Hristiyanlığa geçen Selahaddin karakterine dönüşmüştür. Aynı kaynaktan bulunan başka bir hikâyede ölmek üzere olan Selahaddin, su ister, gümüş bir tas içinde su getirilir. Selahaddin, tası sol eline alarak sağ eliyle su üzerinde istavroz işareti yapar. Yanındakilere beli ettirmemek için “şuradan şuraya kadar geniş, şuradan şuraya kadar uzak” der. Sonra suyu kafasına ve vücuduna dökerek vaftiz olur ve böylece vefat eder. Yazar, paganlığın en iyi hükümdarı olarak tarif ettiği Selahaddin’in öldükten sonra Akka’daki Aziz Nikolas’ın mezarlığına annesinin yanına gömüldüğünü ve başucunda daima bir kandilin yanmakta olduğunu yazmıştır³⁴.

Selahaddin karakterinin evrilmesi sadece dini yönüyle sınırlı kalmayıp onun kan bağı ile Avrupalı olduğuna yönelik efsaneler de üretilmiştir. Bu efsanelerden en yaygın Selahaddin’in aslında Arap olmaktan ziyade Fransız Ponthieu dükünün torunu olduğunu iddia eden “*La Fille de conte du Ponthieu*” dur. XIII. yüzyıla ait olan bu anonim hikâyeye başka isimlerle başka yazarlar tarafından da aktarılmıştır³⁵. Hikâyeye göre Ponthieu Kontu, kızını Messire Tribault adında bir soylu ile evlendirir. Tribault, karısı ile beraber İspanya Aziz’i James’in mezarına hac vazifesini yapmak için yola koyulur. Yolda eşkıyalar tarafından soyulurlar ayrıca Tribault’un karısı da eşkıyalar tarafından tecavüze uğrar. Olayın utancı ve hiddeti ile kadın Tribault’u kılıç ile yaralar. Döndüklerinde olayı öğrenen Ponthieu Kontu, kızını cezalandırmak için bir fıçıya koyup denize bırakır. Fıçı Aumarie denilen Sarasinlerin topraklarına ulaşır ve nihayetinde kadın Sarasin Sultan ile evlenir. Bu evlilikten biri kız biri erkek iki çocuğu olur. Zaman geçer ve Ponthieu Kontu, Tribault ile birlikte hac için Kudüs’e doğru yelken açarlar fakat gemi fırtınaya yakalanır ve Aumarie topraklarına sürüklenip hapse düşerler. Bu sırada hasta olan kadın hava değişimi için babası ve eski kocası ile birlikte küçük oğlunu da alıp memlekete döner. Orada çocuk vaftiz edilip William adı verilir ve ileride Ponthieu kontu olur. Sultanın yanında kalan kız ise büyüdüğünde Malakin adında Suriyeli bir soylu ile evlenir. Bu evlilikten bir kızları olur ve bu kız da büyük bir kahraman olan Selahaddin’i doğurur³⁶.

Selahaddin ile ilgili efsanelerin başka bir çeşidi de aşk maceralarıyla ilgili olanıdır. Bu efsane Aslan Yürekli Richard’ın annesi Akitanyalı Eleanor (*Eleanor of Aquitaine*)³⁷ etrafında şekillenmiştir. Söylenti II. Haçlı Seferi sırasında Kocası Louis VII ile birlikte Latin krallığında bulunan Eleanor’un genç Selahaddin ile yasak bir ilişki yaşadığı etrafında şekillenmiştir. Eleanor hakkında üretilen bu kara efsane gerçeklikten tamamen uzaktır. Çünkü Eleanor, Latin topraklarında bulunduğu sırada Selahaddin henüz on yaşlarında bir çocuktur³⁸. İlginç olan şudur ki bu söylentiler Eleanor’un karakterine leke sürdüğü halde Selahaddin bu olayda herhangi bir şekilde suçlanmamıştır.

Selahaddin ve Eleanor arasındaki münasebeti ele alan kaynaklardan biri olan yukarıda bahsi geçen Reimslı Minstrel’in eserine göre kocası ile birlikte Latin krallığının Sur (Tyre) şehrinde konaklayan Eleanor burada kocasının korkak davranıp hazinesini tüketmekle meşgul olduğu sırada Selahaddin’in cesareti, iyilikleri ve cömertliği hakkındaki övgüleri duyar ve ona âşık olur. Tercümanları aracılığı ile mektuplar yollayarak onu tebrik eder ve aşkını itiraf eder. Minstrel’e göre Eleanor’un çok kötü bir kadın olduğunu öğrenen Louis VII, hızlı bir şekilde toparlanarak Fransa’ya döner. Çünkü parasının giderek azalmasının yanı sıra doğu şerefi de lekelenmekteydi (Lane-Poole, 1898: 380-382). Başarısızlıkla sonuçlanan II. Haçlı Seferi’nin yükü hikâyelerde Eleanor’un üzerine atılmıştır.

Selahaddin hakkında üretilen efsanelerin tümünde Selahaddin ortak bir tehdit olarak görülmüş olmasına rağmen, olağanüstü karakteri ve başarılarından dolayı ona batılı bir hüviyet kazandırılmaya çalışılmış, onun hakkındaki Hristiyanlaştırma ve Avrupalı bir bağ kurma hikâyeleri sonucu Selahaddin artık bir “öteki” olmaktan çıkmıştır.

Orta Çağın sonlarına doğru Avrupa’da Selahaddin’den bahseden en önemli eser kuşkusuz İtalyan Şair Dante Alighieri’nin *La Divina Comedia* (İlahi Komediya) adlı eseridir. İtalyan Edebiyatının en meşhur

³⁴ Selahaddin, vefat ettikten sonra Şam’da Emevi Camisinin kuzey köşesine defnedilmiştir.

³⁵ Bunlardan en bilineni Marie de France’nin hikâyeye tarzında yazılmış şiirlerden oluşan “*Lais de Marie de France*” dir. Selahaddin ile ilgili hikâyeye bu eserde “Deniz Ötesinin Bir Hikâyesi” adını taşımaktadır. (Hikâyelerin tamamına şuradan ulaşılabilir: <https://www.gutenberg.org/files/11417/11417-h/11417-h.htm#CONTENTS>)

³⁶ Marie de France, *French Medieval Romances from The Lays of Marie de France*, terc. Eugene Mason (1911). EBook, <https://www.gutenberg.org/files/11417/11417-h/11417-h.htm#CONTENTS> (Erişim Tarihi: 07.12.2017)

³⁷ Akitanya Düşesi (1124-1204) orta çağın en meşhur kraliçelerindendir. Önce Fransa kralı Louis VII ile daha sonra İngiltere Kralı Henry II ile evlendiğinden dolayı hem Fransa hem de İngiltere Kraliçesi olmuştur. Henry II’den doğan çocuklarından üçü İngiltere Kralı olmuştur: Genç Kral Henry, Aslan Yürekli Richard ve John. Dükümlükte bulunan Eleanor bu hürsünden dolayı hakkında dedikodular ve efsaneler üretilmiştir. (Turner, 2009: 23)

³⁸ Eleanor hakkındaki bu kara efsane sadece Selahaddin ile sınırlı kalmayıp farklı kesimlerden insanlarla ilişkisi olduğu yönünde söylentiler de dönemin Fransız literatüründe yer almıştır Bu kara efsanelerin sebebi Eleanor’un ataerki Orta Çağ Avrupa’sında kınanan bir davranış olan boşanmayı seçmiş olması ve kendi hayatı ile ilgili kararlar alabilen güçlü bir kadın olmasıdır. Böyle bir kadının feodal toplumda ahlaki bir dejenerasyon örneği olarak görülmesi şaşırtıcı değildir.

destansı şiirinde Dante, ölümden sonraki hayatı üç bölüme ayırır: Inferno (Cehennem), Purgatorio (Araf), and Paradiso (Cennet). Dante, dokuz kattan oluşturduğu cehennemin birinci katına “Limbo” adını verir. Bu katta bulunanlara ne ödül ne de ceza vardır ve burada bulunanlar faziletli paganlardır. Faziletli pagan terimi, Hristiyanlığı tanıma fırsatı bulamadığı halde Hristiyanlık inancına göre iyi ve erdemli insanları tanımlamak için kullanılır (Marenbon, 2015: 198). Cehennemin katlarından olan Limbo’yu tarif ederken Sokrates, Öklid, Galen, Plato, İbni Sina ve İbni Rüşd gibi birçok filozof ve bilge kişiden bahseder. Bu sırada “E solo, in parte, vidi 'l Saladino” “Ve orada tek başına otururken Selahaddin’i gördüm” (Alighieri, 2003: 43) diyen Dante, Selahaddin’i de erdemli paganların arasına koyarken Hz. Muhammed ve Hz. Ali’yi cehennemin sekizinci katına, münafık ve bozguncuların arasına yerleştirir. İbni Rüşd ve İbni Sina’yı âlim oldukları için Limbo’ya yerleştiren Dante’nin Selahaddin’i de buraya koyması ilginçtir. Çünkü Selahaddin batılı tarihlerde Hristiyanlığın düşmanı olarak görülmüştür. Dante, Selahaddin’in özel biri olduğunu ve Müslüman dünyasında şövalyelik modeli olarak bu saygıyı kazanan tek istisna olduğunu açıkça ortaya koymaktadır.

Orta Çağda yazılmış önemli eserlerden biri de Boccaccio’nun (1313-1375) Decameron adlı eseridir. Boccaccio’nun 1348-1351 yılları arasında yazdığı başyapıtı Decameron on gün boyunca anlatılan yüz öyküden oluşur. Bu eserde Selahaddin iki öykünün başkarakteri olarak karşımıza çıkmaktadır. Bunlar birinci günün üçüncü hikâyesi ve onuncu günün dokuzuncu hikâyesidir. Birinci hikâye Selahaddin ve zengin fakat cimri bir Yahudi olan Melchizedek etrafında şekillenir. Hikâyeye göre cömertliğinden dolayı elindeki her şeyi tüketmiş olan Selahaddin, Yahudi’den para almaya çalışmaktadır. Lakin Yahudi pek de eli açık birisi değildir. Bunun üzerine Selahaddin, hile ile ondan para almaya çalışır ve ona üç dinden hangisinin daha üstün olduğunu sorar³⁹. Bu bir tuzaktır çünkü Selahaddin’in Mısır’ında bir dini diğerinden üstün görmek suçtur. Bunun üzerine zeki Yahudi, tuzağı fark eder ve “üç yüzük”⁴⁰ meselini anlatır. Yahudi, babanın üç oğluna verdiği yüzükten hangisinin gerçek olduğu anlaşılamayacağı gibi aynı durum Yahudilik, Hristiyanlık ve İslam için de geçerlidir ve her dinin taraftarları, kendilerini Tanrı’nın meşru mirasçıları olarak görürler der. Ancak yüzüklerde olduğu gibi, onların da iddiaları henüz kanıtlanmamıştır deyince Selahaddin, Yahudi’nin kendisine tuzaktan kurtulduğunu anlar ve ondan borç almaya karar verir. Yahudi de ona istediği miktarı memnuniyetle verir. Selahaddin, daha sonra borcun tamamını öder ve ikisi ömür boyu dost kalırlar (Boccaccio, 1903: 26-28).

Decameron’da geçen diğer Selahaddin öyküsü ise (onuncu gün, dokuzuncu öykü) (Boccaccio, 1903: 503-516) III. Haçlı Seferi döneminde geçmektedir. Sefere hazırlanan Cesur Sultan Selahaddin, kendisini yok etmeye gelen Haçlıların ülkelerini keşfetmek için tüccar kılığında girerek Avrupa’ya doğru yola çıkar. İtalya’da Torello adında bir şövalye karşılaşır. Torello, soylu ve zengin bir şövalyedir. Selahaddin’i iyi bir şekilde misafir eden Torello, veda zamanı geldiğinde ona değerli hediyeler ile atlar vererek uğurlar. Torello, Selahaddin’e hayran kalır ve ona methiyelerde bulunur. Selahaddin, memleketine döner ve Haçlı seferine hazırlık yapar. Torello’da Haçlı seferine katılır fakat yenilerek Selahaddin’e esir düşer. Şahin terbiyeciliğindeki maharetinden dolayı Sultan Selahaddin’in sarayına şahin terbiyecisi olarak alınır. Bir gün, Selahaddin, eski dostunu tanır ve ona Sultanlığı beraber yönetmeyi teklif eder fakat Torello’nun akli geride bıraktığı karısındadır. Bunun üzerine Selahaddin, Torello’ya değerli hediyeler vererek onu memleketine geri gönderir. Boccaccio’nun bu öyküsünde Selahaddin, Latince ve İtalyanca’yı akıcı bir şekilde konuşabilen, Avrupa kültürüne hâkim, geniş bir hoşgörüyü sahip cesur bir şövalye ve mütevazı bir sultan olarak resmedilmektedir.

Sonuç

Selahaddin Eyyûbi, Batı’da bilinen adıyla “Saladin”, 12. yüzyılda dağınık haldeki Müslümanları bir araya getirerek Haçlı ordularını üstün bir mücadele azmi ve kararlılıkla yenerek Kudüs’ü tekrar İslam dünyasına kazandıran ünlü Müslüman komutan ve hükümdar unvanını almıştır. Onu Hristiyan, Müslüman ve Yahudilerin birlikte saygı gösterdiği ender bir karakter yapan şey ise sadece askeri başarıları değil, aynı zamanda sahip olduğu üstün kişiliğidir.

Onun cömertliği, alçak gönüllülüğü, yardımseverliği, düşmanlarına ve esirlere karşı gösterdiği merhameti kendi çağından itibaren Müslüman-Gayrimüslim herkes tarafından hayranlık derecesinde takdir edilmiştir. Batıda önce Levant’daki Haçlı tarihçileri tarafından yazılan kronikler aracılığıyla hakkında bilgi

³⁹ Hikâyeye göre Selahaddin, Melchizedek’e sorar: Ey bilge adam, çoğu kişi bilgeliğinizden ve dini konulardaki bilginizden bahsetti. O halde anlat bakalım Yahudilik, Hristiyanlık veya Müslümanlık’tan hangisi daha gerçek ve doğru yoldur?

⁴⁰ Yahudi, üç yüzük meselini şöyle anlatır: Efendim, bir zamanlar en kıymetli varlığı çok değerli bir yüzük olan zengin bir adam varmış, bu yüzük babadan oğula ailenin varisinin sembolü olarak nesilden nesile geçmiş, yüzüğü alan kişi, mülkün de sahibi oluyormuş. Uzun lafın kısası yüzük üç oğlu olan bir adamın eline geçmiş üç oğlunun her biri, ahlak, bağlılık ve değer olarak diğerinin eşitmiş. Herhangi birini diğerine üstün görmek istemeyen baba, usta bir zanaatkâra yüzüğün iki kopyasını yaptırmış ve her birine bir tanesini vermiş. Babanın ölümünden sonra her biri mülkü talep etmek için kendi yüzüğünü göstermiş fakat hangi yüzüğün hakiki olduğu anlaşılamamıştır. Bu yüzden üçü de iddiasını ispatlayamamıştır.

sahibi olunan Selahaddin, zamanla hakkında efsaneler üretilen bir şahsiyet olmuştur. Ölümünden hemen sonra hakkında ortaya çıkmaya başlayan hikâyeler ve efsaneler zamanla gerçeklikten uzak bir hal almaya başlamıştır. Bu durumun birçok farklı sebebi olmakla birlikte yenilmez olarak görülen ve Tanrının Ordusu (*Exercitus Dei*) olarak adlandırılan Haçlıların Selahaddin tarafından bozguna uğratılmasının şoku ve Selahaddin'in bir Hristiyan değil de Müslüman olması onun nesebi ve dini ile alakalı Avrupalılaştırma çabalarının sonucudur.

Avrupa'da her daim canlı kalan Selahaddin hatırası maalesef İslam dünyasında uzun sürmemiş vefatından bir süre sonra unutulmaya başlanmıştır. O, mazideki diğer büyük komutanların arasına karışmış ve 14.-19. yüzyıllar arasında unutulup gitmiştir. İlginçtir ki Müslümanlar Selahaddin'i 19. yüzyılın sonlarına doğru Hristiyan Arapların Avrupa'daki Haçlı Seferleri ile alakalı yazmaları tercüme etmesi ve Müslüman Araplara Selahaddin'in kahramanlıklarından bahsetmeleriyle onu keşfettiler veyahut yeniden keşfettiler. Selahaddin'e yönelik ilginin uyandırılmasında Alman İmparatoru II. Wilhem'in etkisi büyüktür. 1898 yılında Şam ve Kudüs ziyaretine çıkan II. Wilhelm, Selahaddin Eyyubi'nin Emevi Camisindeki mezarını da ziyaret ederek üzerine "Bir büyük imparatorun diğerine" yazılı bir çelenk bırakmıştır. Ayrıca Selahaddin'in mezarını kendi cebinden tamir ettirip mermer bir türbe yaptırmıştır (Philips, 2011: 5). Olay, dönemin basınına yansınca da İslam ülkelerinde Selahaddin Eyyûbî'ye ilgi artmaya başlamıştır.

KAYNAKÇA

- Alighieri, Dante (2003). *La Divina Comedia-Inferno*. Torino: Unione Tipografico-Editrice Torinese.
- Asbridge, Thomas (2010). *The Crusades: The War for the Holy Land*. Londra: Simon&Shuster.
- Bahaddin Bin Şeddad, (2015). *Selahaddin-i Eyyubi : "En-Nevadir'üs-Sultaniyye ve El-Mahasin'ül Yusüfiyye = Yusuf'un İyilikleri ve Sultan'ın Nadireleri*. çev. Mehmet Selim Bilge, Diyarbakır: Lis Yayınları.
- Boccaccio, Giovanni (1903). *Decameron*. çev. John Payne, Philadelphia: The Bibliophilist library.
- David, Brian Christopher (2017). *Inventing Saladin: The Role of the Saladin Legend in European Culture and Identity*. Yayımlanmam Yüksek Lisans Tezi, James Madison Üniversitesi, Harrisonburg.
- De France, Marie (1911) *French Medieval Romances from The Lays of Marie de France*. çev. Eugene Mason, <https://www.gutenberg.org/files/11417/11417-h/11417-h.htm#CONTENTS> (Erişim tarihi: 07.12.2017)
- Dobrowsky, Josepho (1827). *Historia de Expeditione Friderici Imperatoris*, Prag: Yayınevi Bilinmiyor.
- Gregory VIII. (1272). *Audita Tremendi. Magnum Bullarium Romanum a Beato Leone Magno usque ad S.D.N. Benedictum XIII: opus absolutissimum*, Vol. I, Luxemburg: Laertii Cherubini.
- Gruber, Christiane ve Haugbolle, Sune (2013). *Visual Culture in the Modern Middle East: Rhetoric of the Image*. Indiana: Indiana University Press.
- Guillelmus, Tyrensis Archiepiscopus (1174-1190). *Historia Rerum Gestarum in Partibus Transmarinis* http://www.documentacatholicaomnia.eu/04z/z_1174-1190_Guillelmus_Tyrensis_Archiepiscopus_Historia_Rerum_Gestarum_in_Partibus_Transmarinis_MLT.pdf.html (Erişim tarihi: 18.12.2017)
- Lane-Poole, Stanley, (1898). *Saladin and the Fall of the Kingdom of Jerusalem*. Londra: G.P. Putnam's Sons.
- Lieberman, Max (2015). A New Approach to the Knighting Ritual. *Speculum*, 90, s. 391-423
- Loud, Graham A. (2010). *The Crusade of Frederick Barbarossa: The History of the Expedition of the Emperor Frederick and related Texts*. Surrey: Ashgate Publishing.
- Marenbon, John (2015). *Pagans and Philosophers: The Problem of Paganism from Augustine to Leibniz*. New Jersey: Princeton University Press.
- Philips, Jonathan (2011). The Image of Saladin: From the Medieval to the Modern Age. *European Receptions of the Crusades in the Nineteenth Century. Franco-German Perspectives International Workshop - Research Group 'Myths of the Crusades' Eckert.Dossiers* <http://www.edumeres.net/urn/urn:nbn:de:0220-2011-0022-0067> (Erişim tarihi: 15.11.2017)
- Ricardo, Canonico Sanctae Trinitatis Londoniensis (1864). *Itinerarium Peregrinorum et Gesta Regis Ricardi*. Hazırlayan: William Stubbs, Londra: Longman.
- Richard of Holy Trnity (2001). *Itinerarium Regis Ricardi: Itinerary of Richard I and Others to the Holy Land*. Anonim Tercüme, Cambridge: Parentheses Publishing.
- Sebetic, Brian, *Frederick I Barbarossa and Political Legitimacy*. college.wfu.edu/history/wp-content/uploads/Poster-Barbarossa-Brian-Sebetic.pdf (Erişim tarihi: 28.11.2017)
- Setton, Kenneth M, Hazard, H. W. ve Zacour, N. P. (1989). *A History of the Crusades: The Impact of the Crusades on Europe*. Winconsin: University of Wisconsin Press.
- Tappan, Donald W. (1964). *A New Manuscript of the "Récits d'un ménestrel de Reims au XIIIe siècle"*. Yayımlanmamış Doktora Tezi, Yale Üniversitesi, New Haven.
- Tomar, Cengiz (2009). Sarasinler. *DİA*, c.XXXVI, s.116-117, İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.
- Turan, Şerafettin (2003). Levant. *DİA*, c.XXXVII, s.145-147, İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.
- Turner, Ralph V. (2009). *Eleanor of Aquitaine: Queen of France, Queen of England*. Londra: Yale University Press. <https://www.britannica.com/biography/William-of-Tyre> (erişim tarihi: 17.12.2017)